

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE IŠVADA,
pateikta 2019 m. gruodžio 12 d.¹

Byla C-627/18

Nelson Antunes da Cunha Lda
prieš
Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)

(*Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokestinių bylų teismas, Portugalija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Pašymas priimti prejudicinį sprendimą – Neteisėtos pagalbos susigrąžinimas – Susigrąžinimui taikoma senatis – Dešimties metų senaties terminas – Palūkanos – Nacionalinės teisės aktuose numatytas trumpesnis senaties terminas – Teisinis saugumas – Reglamentas (ES) 2015/1589 – 17 straipsnio 1 dalis – 16 straipsnio 2 dalis – 16 straipsnio 3 dalis – Veiksmingumo principas“

I. Įvadas

1. *Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokestinių bylų teismas, Portugalija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Reglamento (ES) 2015/1589² 16 straipsnio 2 ir 3 dalių ir 17 straipsnio 1 dalies išaiškinimo. Pagal šio reglamento 17 straipsnio 1 dalį Europos Komisijos įgaliojimams neteisėtos valstybės pagalbos susigrąžinimo srityje taikomas dešimties metų senaties terminas.

2. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bendrovės *Nelson Antunes da Cunha Lda* ir *Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP* (Žemės ūkio ir žuvininkystės finansavimo institutas (IFAP)) ginčą dėl neteisėtos valstybės pagalbos susigrąžinimo iš *Nelson Antunes da Cunha*, atlikto Komisijai priėmus sprendimą.

3. Pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalį ši pagalba turi būti susigrąžinta taikant Portugalijos nacionalinėje teisėje nustatytas procedūras, jeigu jomis vadovaujantis galima nedelsiant ir veiksmingai įvykdyti Komisijos sprendimą.

4. Pagal Portugalijos teisę pagrindinės pagalbos sumos susigrąžinimui yra taikomas dvidešimties metų senaties terminas, kurio taikymas nagrinėjamu atveju nėra kliūtis susigrąžinti pagrindinę pagalbos sumą. Tačiau, kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nuo šios pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų susigrąžinimui Portugalijos teisėje nustatytas senaties terminas yra penkeri metai nuo mokėjimo termino pabaigos dienos. Taikant šį terminą, negalima išieškoti visų palūkanų, ir man atrodo, kad bent dalies šių palūkanų senaties terminas pasibaigė dar prieš Komisijai priimant pirmiau minėtą sprendimą.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9).

5. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 2 dalį, pagal kurią susigrąžintiną pagalbą sudaro palūkanos, ir šio reglamento 16 straipsnio 3 dalyje nustatytą veiksmingumo principą yra draudžiama nuo neteisėtos pagalbos skaičiuojamų palūkanų išieškojimui taikyti trumpesnį senaties terminą nei to reglamento 17 straipsnio 1 dalyje nustatytas dešimties metų terminas, kaip antai Portugalijos teisėje nustatytą penkerių metų terminą.

6. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo prašymą, šioje išvadoje bus nagrinėjamas tik šis klausimas, į kurį Teisingumo Teismui pasiūlysiu atsakyti teigiamai.

II. Teisinis pagrindas

A. Reglamentas 2015/1589

7. Reglamento 2015/1589 16 straipsnyje, pavadintame „Pagalbos išieškojimas [susigrąžinimas]“, numatyta:

„1. Jeigu esant neteisėtai pagalbai priimami neigiami sprendimai, Komisija nusprendžia, kad suinteresuotoji valstybė narė turi imtis visų priemonių, kurios būtinos, kad pagalba būtų išieškota [susigrąžinta] iš gavėjo (toliau – „sprendimas išieškoti [susigrąžinti] pagalbą“). Komisija nereikalauja išieškoti [susigrąžinti] pagalbos, jeigu tai prieštarautų bendrajam Sąjungos teisės principui.

2. Pagalbą, kurią reikia išieškoti [susigrąžinti] pagal sprendimą išieškoti [susigrąžinti] pagalbą, sudaro palūkanos, atitinkančios tam tikrą Komisijos nustatytą normą. Palūkanos mokamos nuo neteisėtos pagalbos išmokėjimo gavėjui dienos iki jos išieškojimo [susigrąžinimo] dienos.

3. Nepažeidžiant nei vieno Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nurodymo pagal SESV 278 straipsnį, pagalba išieškoma [susigrąžinama] nedelsiant ir pagal atitinkamos valstybės narės nacionalinę teisę nustatytas procedūras, jeigu jos leidžia nedelsiant ir veiksmingai įvykdyti Komisijos sprendimą. Šiuo tikslu, kai bylą svarsto nacionaliniai teismai, suinteresuotosios valstybės narės, nepažeisdamos Sąjungos teisės, imasi visų priemonių, kurios numatytos jų atitinkamuose teisiniuose aktuose, įskaitant laikinas priemones.“

8. Reglamento 2015/1589 17 straipsnio „Pagalbos išieškojimo [susigrąžinimo] senaties terminas“ 1 dalyje nustatyta:

„Komisijos įgaliojimams išieškoti [susigrąžinti] pagalbą taikomas dešimties metų senaties terminas.“

B. Portugalijos teisė

9. *Código Civil* (Portugalijos civilinis kodeksas, toliau – Civilinis kodeksas) 309 straipsnyje „Bendrasis terminas“ numatyta:

„Bendrasis senaties terminas yra dvidešimt metų.“

10. Šio kodekso 310 straipsnyje nurodyta:

„Penkerių metų senaties terminas taikomas:

<...>

d) Šalių susitarimuose arba įstatyme nustatytoms palūkanoms, net ir bruto sumoms, ir bendrovių dividendams;

<...>“

III. Ginčas pagrindinėje byloje

11. Kadangi šioje išvadoje bus nagrinėjamas tikrai ketvirtasis *Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokesčių bylų teismas) prejudicinis klausimas, apžvelgiant bylos aplinkybes bus nagrinėjami tikrai pagrindiniai aspektai, kurių analizė yra reikalinga siekiant suprasti šį klausimą.

12. 1993 m. balandžio 8 d. ir 1993 m. liepos 7 d. pareiškėja pagrindinėje byloje sudarė kredito sutartis su *Caixa de Crédito Agrícola Mútuo de Coimbra*, susijusias su kredito linija žemės ūkio ir gyvulininkystės veiklai atgaivinti.

13. Pagal šias kredito sutartis IFAP pirmtakas³, vadovaudamasis 1994 m. gegužės 24 d. *Decreto-lei n° 146/94* (Dekretas įstatymas Nr. 146/94), 1994–1996 m. sumokėjo *Nelson Antunes da Cunha* palūkanų subsidijų sumą, kuri iš viso sudarė 7 526,90 EUR (4 189,90 EUR buvo sumokėta 1994 m. liepos 12 d.; 2 513,94 EUR – 1995 m. liepos 12 d. ir 823,06 EUR – 1996 m. balandžio 30 d.).

14. 1999 m. lapkričio 25 d. Komisija priėmė Sprendimą 2000/200/EB dėl Portugalijos įgyvendinamos pagalbos schemos intensyvios gyvulininkystės sektoriaus išskolinimams padengti ir kiaulininkystei atgaivinti⁴ (toliau – 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimas).

15. Šiame sprendime Komisija nusprendė, kad 1994 m. gegužės 24 d. Dekreto įstatymo Nr. 146/94 I skyriuje numatyta kredito linija intensyvios gyvulininkystės sektoriaus įmonių išskolinimams padengti yra nesuderinama su vidaus rinka tuo atveju, kai šios kredito linijos subsidijos ekvivalentas, sudėtas su gauta pagalba investicijoms, viršija 35 % mažiau palankiose ūkininkauti žemės ūkio vietovėse, ir kad 1994 m. gegužės 24 d. Dekreto įstatymo Nr. 146/94 II skyriuje numatyta kredito linija kiaulininkystės veiklos ir konkurencingumo atgaivinimui yra nesuderinama su vidaus rinka⁵.

16. Pagal 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimo rezoliucinę dalį Portugalija turėjo imtis visų priemonių pagalbai, kuri jau buvo neteisėtai suteikta, iš jos gavėjų susigrąžinti kartu su palūkanomis, susikaupusiomis nuo momento, kai gavėjai galėjo disponuoti pagalba, iki jos faktinio susigrąžinimo. Portugalijos institucijos taip pat privalėjo per du mėnesius nuo šio sprendimo paskelbimo pranešti Komisijai apie priemones, kurių ėmėsi, kad jį įgyvendintų⁶.

17. 2001 m. kovo mėn. IFAP pirmtakas nusiuntė *Nelson Antunes da Cunha* raštą, kuriame paprašė jos sugrąžinti neteisėtai gautas sumas. *Nelson Antunes da Cunha* į šį raštą nereagavo.

18. 2009 m. rugpjūčio 12 d. IFAP nusiuntė jai naują raštą, kuriame paprašė sumokėti 14 953,56 EUR (t. y. 7 526,90 EUR išmokėtos pagalbos sumą ir 7 426,66 EUR delspinigių) per dešimt darbo dienų nuo minėto rašto gavimo.

3 Pažymiu, kad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog tuo metu, kai pagalba buvo suteikta, kompetentinga Portugalijos institucija buvo *Instituto de Financiamento e Apoio ao Desenvolvimento da Agricultura e da Pesca* (Žemės ūkio ir žuvininkystės finansavimo ir vystymosi paramos institutas). Jeigu teisingai supratau, tai yra IFAP pirmtakas.

4 OL L 66, 2000, p. 20; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 75.

5 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimo 1 straipsnis.

6 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimo 3 ir 4 straipsniai.

19. 2013 m. liepos 7 d. Kantanjedės mokesčių inspekcija (Portugalija) pradėjo šio skolinio reikalavimo vykdymo procedūrą pareiškėjos pagrindinėje byloje atžvilgiu, siekdama išieškoti įsiskolinimą IFAP.

20. *Nelson Antunes da Cunha* pareiškė prieštaravimą dėl šios procedūros *Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokestinių bylų teismas).

21. *Nelson Antunes da Cunha* tvirtina, pirma, kad pagal 1992 m. liepos 28 d. *Decreto-lei n° 155/92* (Dekretas įstatymas Nr. 155/92) 40 straipsnį⁷ pareiga grąžinti neteisėtos pagalbos sumas išnyksta praėjus penkeriems metams nuo jų gavimo, todėl nagrinėjamu atveju, kiek tai susiję su gauta pagalba, yra suėjęs senaties terminas. Antra, dėl delspinigių ji nurodo, kad praėjo daugiau nei penkeri metai nuo tos datos, kurią turėjo būti įvykdytas įpareigojimas, su kuriuo siejami šie delspinigiai, todėl jų senaties terminas taip pat yra pasibaigęs pagal Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktą.

22. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nacionalinės teisės aktuose nėra nustatytas senaties terminas, konkrečiai taikytinas nurodymui susigrąžinti neteisėtai gautą pagalbą, todėl aukštesnės instancijos nacionaliniai teismai nusprendė, kad skoloms IFAP, atsiradusioms dėl Portugalijos valstybės suteiktos pagalbos, kurią Komisija pripažino nesuderinama su vidaus rinka, taikomas Civilinio kodekso 309 straipsnyje nustatytas bendrasis dvidešimties metų senaties terminas.

23. Dėl palūkanoms taikytino senaties termino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priduria, kad aukštesnės instancijos nacionaliniai teismai yra nusprendę, jog, „neatsižvelgiant į palūkanų pobūdį ir joms priskirtiną *nomen juris*, neatlikus kitų formalumų negalima daryti išvados, kad tokioms palūkanoms (nesvarbu, ar jos pripažįstamos kompensacinėmis palūkanomis, ar delspinigiais) taikytinas Civilinio kodekso 309 straipsnyje nustatytas 20 metų senaties terminas. Iš tikrųjų 5 metų senaties terminas yra taikomas sutartyse arba teisės aktuose nustatytoms palūkanoms, net jeigu jos nėra nustatytos (Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktas), ir pagal to paties kodekso 306 straipsnį šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo datos, kurią reikalavimas turėjo būti įvykdytas“⁸.

24. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad nuostata, jog remiantis sprendimu dėl pagalbos susigrąžinimo apskaičiuotoms palūkanoms taikytinas šis 5 metų senaties terminas, gali prieštarauti Sąjungos teisės veiksmingumo principui. Iš tikrųjų, jei būtų manoma, kad palūkanoms, mokėtinoms už laikotarpį, ankstesnį nei 5 metų laikotarpis iki senaties nutraukimo akto, yra taikomas senaties terminas, gali būti, kad net jei Komisijos įgaliojimai reikalauti susigrąžinti pagalbą pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį dar nėra išnykę, reikalavimas mokėti palūkanas jau nebegalioja.

25. Kalbant apie pagrindinėje byloje susiklosčiusią padėtį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsakydamas į Teisingumo Teismo prašymą pateikti paaiškinimus⁹, pažymėjo, kad, kadangi priešinga šalis *Nelson Antunes da Cunha* gavo teismo šaukimą siekiant pradėti minėtos pagalbos susigrąžinimo vykdymo procedūrą tik 2013 m. liepos 26 d. paprastu registruotu laišku, pagal minėtą Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktą visoms palūkanoms, kurių mokėjimo terminas baigėsi iki 2008 m. birželio 26 d., suėjo senaties terminas.

⁷ Šiame straipsnyje „Senatis“ numatyta:

„1. Pareiga grąžinti gautas sumas išnyksta praėjus penkeriems metams nuo jų gavimo.

2. Minėtas terminas nutraukiamas arba sustabdomas dėl bendrųjų senaties termino nutraukimo ar sustabdymo priežasčių.“

⁸ 2011 m. spalio 12 d. *Supremo Tribunal Administrativo* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Portugalija) sprendimas. Pagal Civilinio kodekso 306 straipsnio 1 dalį penkerių metų terminas turi būti skaičiuojamas nuo datos, kurią reikalavimas turėjo būti įvykdytas, ir nutraukiamas teismo šaukimu arba akto, kuriuo tiesiogiai arba netiesiogiai išreiškiamas ketinimas pasinaudoti teise, įteikimu teismo nustatyta tvarka.

⁹ 2019 m. liepos 30 d. atsakymas į Teisingumo Teismo 2019 m. birželio 27 d. prašymą pateikti paaiškinimų.

26. Be to, pasak minėto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo, Civilinio kodekso 310 straipsnio d punkte nustatytas senaties terminas pagal nacionalinę teisę negali būti laikomas nutrauktu Komisijos raštu Portugalijos institucijoms arba Portugalijos institucijų raštu priešingai šaliai, nes toks raštas neturi teismo šaukimo ar akto įteikimo teismo nustatyta tvarka statuso, kaip tai suprantama pagal Civilinio kodekso 323 straipsnį. Faktiškai IFAP neparengė jokio teismo dokumento (išskyrus mokesčių išieškojimo vykdomąjį aktą), kuriame būtų išreiškęs ketinimą įgyvendinti teisę pareikalauti, kad priešinga šalis sumokėtų mokėtinas palūkanas.

27. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad paprastu registruotu laišku išsiųstas teismo šaukimas jokių būdų negali tapti pagrindu nutraukti pradėtą skaičiuoti senaties terminą, nes neturi teismo šaukimui būdingų konkrečių ypatybių, nurodytų Civilinio kodekso 326 straipsnyje ir 327 straipsnio 1 dalyje. Taigi 2013 m. liepos 26 d. buvo pradėtas skaičiuoti naujas penkerių metų senaties terminas, ir šis terminas galėjo būti dar kartą nutrauktas tik tuo atveju, jei būtų atsiradusi nauja jo nutraukimo priežastis, numatyta Civilinio kodekso 323 straipsnyje.

28. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagal Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktą nustatant palūkanas, mokėtinas pagal sprendimą dėl pagalbos susigrąžinimo, gali būti kvestionuojamas veiksmingumo principas ir principas, kad valstybės pagalba yra nesuderinama su vidaus rinka.

29. Tokiomis aplinkybėmis 2018 m. liepos 31 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2018 m. spalio 5 d., *Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokestinių bylų teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal [Reglamento 2015/1589] 16 straipsnio 2 dalį ir Europos Sąjungos principus, visų pirma veiksmingumo principą ir valstybės pagalbos nesuderinamumo su [vidaus] rinka principą, draudžiama palūkanoms, skaičiuojamoms nuo susigrąžintinos pagalbos, taikyti trumpesnę nei reglamento 17 straipsnyje nustatytą senaties terminą, kaip antai Civilinio kodekso 310 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytą senaties terminą?“

30. IFAP, Portugalijos vyriausybė ir Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas. Tos pačios šalys dalyvavo 2019 m. rugsėjo 12 d. posėdyje.

IV. Analizė

31. Prejudiciniu klausimu, dėl kurio teikiama ši išvada, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl to, ar nacionalinės teisės aktuose nustatyta senaties taisyklė pagrindinėje byloje nagrinėjamo neteisėtos pagalbos susigrąžinimo atveju yra suderinama su Sąjungos teise.

32. Kalbant konkrečiau, šis teismas iš esmės klausia, ar pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 2 dalį ir pagal to paties reglamento 16 straipsnio 3 dalyje nustatytą veiksmingumo principą¹⁰ yra draudžiama prie susigrąžintinos pagalbos sumos pridedamoms palūkanoms taikyti senaties terminą, kuris, kaip ir Civilinio kodekso 310 straipsnio d punkte numatytas penkerių metų terminas, yra trumpesnis nei dešimties metų terminas, per kurį pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį Komisija gali pareikalauti susigrąžinti neteisėtą pagalbą.

¹⁰ Pažymiu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, formuluodamas pateiktą klausimą, daro nuorodą į „Europos Sąjungos principus, visų pirma veiksmingumo principą ir valstybės pagalbos nesuderinamumo su [vidaus] rinka principą.“ (Žr. šios išvados 29 punktą.) Šiuo klausimu pažymiu, kad pagalbos susigrąžinimo srityje veiksmingumo principas yra išreikštas Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalyje, ir dėl šios priežasties šis klausimas turi būti suprantamas taip. Kalbant apie valstybės pagalbos nesuderinamumo su [vidaus] rinka principą, pažymėsiu, kad, kadangi Reglamente 2015/1589 yra nustatytos SESV 108 straipsnio taikymo sąlygos, atsakymas į šį klausimą gali būti pateiktas tik remiantis šiuo reglamentu.

33. Nagrinėjamu atveju aišku, kad pareiga susigrąžinti nagrinėjamą pagalbą taikytina ir palūkanoms. Šis reikalavimas kyla tiek iš Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 2 dalies, tiek iš 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimo¹¹, dėl kurio, pažymiu, nebuvo pateiktas joks skundas teismui.

34. Pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalį ir 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimą pagrindinėje byloje nagrinėjamas pagalbos susigrąžinimas iš principo turi būti vykdomas pagal Portugalijos teisėje nustatytas procedūras, įskaitant procedūras, kurioms taikomos senaties taisyklės¹².

35. Šiuo klausimu pažymiu, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, jog suinteresuotosios šalys turi skirtingas nuomones dėl pagal Portugalijos teisę taikytinų senaties taisyklių, susijusių tiek su atitinkamos pagalbos pagrindine suma, tiek su nuo jos skaičiuojamomis palūkanomis.

36. Atsižvelgiant į tai, remiantis tuo, ką nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas¹³, reikia konstatuoti, kad pagal Portugalijos teisės aktus pagalbos *pagrindinės sumos* susigrąžinimui taikytinas Civilinio kodekso 309 straipsnyje nustatytas dvidešimties metų senaties terminas¹⁴. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nėra jokių duomenų, kad šio termino taikymas trukdytų susigrąžinti šią *pagrindinę sumą* pagrindinėje byloje¹⁵.

37. Tačiau, kalbant apie pagalbai taikomų palūkanų susigrąžinimą, atrodo, pirma, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog iš principo taikomas Civilinio kodekso 310 straipsnio d punkte nustatytas penkerių metų terminas¹⁶. Taip pat atrodo, kad, antra, šio penkerių metų termino taikymas nagrinėjamu atveju yra kliūtis susigrąžinti visą nuo nagrinėjamo atveju nagrinėjamoms pagalbos skaičiuojamų palūkanų sumą¹⁷.

11 Žr. šios išvados 16 punktą.

12 Šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 5 d. Sprendimą *Eesti Pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 114 punktą).

13 Primenu, kad tais atvejais, kai nacionalinis teismas pateikia Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas vadovaujasi tuo nacionalinės teisės aktų išaiškinimu, kurį jam pateikia tas nacionalinis teismas (2017 m. birželio 14 d. Sprendimas *Online Games ir kt.*, C-685/15, EU:C:2017:452, 45 punktą). Taigi, kad ir kokias kritines pastabas dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo pasirinkto nacionalinės teisės aiškinimo būtų išreiškusios pagrindinės bylos šalys, nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą turi būti remiamasi šio nacionalinio teismo pateiktu šios teisės išaiškinimu (2016 m. birželio 21 d. Sprendimas *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, 25 punktą).

14 Žr. šios išvados 22 punktą. Pažymiu, kad nors Portugalijos vyriausybė ir IFAP irgi laikosi šios nuomonės, *Nelson Antunes da Cunha* nesutinka su šiuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo vertinimu (žr. šios išvados 21 punktą).

15 Išsamumo dėlei pažymėsiu, kad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą aiškėja, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar šis terminas yra suderinamas su kitais Sąjungos teisės aspektais, bet ši aplinkybė, kurios objektas yra ribotas ketvirtuoju prejudiciniu klausimu, šioje išvadoje nebus nagrinėjama.

16 Žr. šios išvados 23 ir 24 punktus. Pažymiu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tame prašyme pabrėžia, kad pagal Sąjungos teisę nacionalinis teismas privalo nacionalinę teisę aiškinti taip, kad aiškinimas atitiktų Sąjungos teisės prasmę ir taikymo sritį. Atsižvelgdamas į šią pastabą, pažymiu, kad gali būti iškeltas klausimas, ar galima nacionalinę teisę aiškinti taip, kad nuo pagalbos sumos skaičiuojamoms palūkanoms taip pat taikomas Civilinio kodekso 309 straipsnyje nustatytas dvidešimties metų senaties terminas, ir tokiu atveju, atrodo, nacionalinės teisės aktuose nedaroma kliūčių išieškoti nuo pagalbos sumos skaičiuojamas palūkanas; beje, atrodo, kad tokios pozicijos laikosi ir Portugalijos vyriausybė (žr. šios išvados 17 išnašą). Vis dėlto konstatuoju, kad šis klausimas iš esmės yra susijęs su nacionalinės teisės aktų išaiškinimu, kurį turi atlikti nacionaliniai teismai. Dėl to šioje išvadoje šio klausimo nenagrinėsiu.

17 Pažymiu, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad tiek Portugalijos vyriausybė, tiek IFAP su tokiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo vertinimu nesutinka. Portugalijos vyriausybė mano, kad nacionalinės teisės aktuose nėra nustatytas konkretus neteisėtai gautos valstybės pagalbos susigrąžinimui taikytinas senaties terminas. Taigi taikytinas senaties terminas yra nacionalinėje teisėje nustatytas senaties terminas, lygus dvidešimčiai metų. Šis terminas taikytinas ir delspinigiams, skaičiuojamiems nuo nepagrįstai įgyto pranašumo sumos, nes šie delspinigiai ir ši suma yra neatsiejami. IFAP nurodo, kad tik nuo pagalbos susigrąžinimo administracinės procedūros pradžios gali priešingos šalies atžvilgiu įgyvendinti su atitinkamu reikalavimu susijusią teisę, todėl mano, kad palūkanų mokėjimo senaties terminas nesuejo.

38. Iš tikrųjų iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo atsakymo į Teisingumo Teismo prašymą pateikti paaiškinimus matyti, kad penkerių metų senaties terminas buvo nutrauktas 2013 m. liepos 26 d. ir kad visoms palūkanoms, kurių mokėjimo terminas baigėsi iki 2008 m. birželio 26 d., senaties terminas baigėsi pagal Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktą¹⁸. Šią nacionalinės teisės nuostatą suprantu taip, kad reikalavimas sumokėti palūkanas išnyksta praėjus penkeriems metams nuo jų mokėjimo termino pabaigos.

39. Iš to galima daryti išvadą, kad pagal Portugalijos teisę 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimu senaties terminas negalėjo būti nutrauktas. Šiuo klausimu pažymiu, kad atrodo, jog dalies palūkanų senaties terminas jau būtų pasibaigęs net ir tuo atveju, jei Portugalijos institucijos penkerių metų senaties terminą būtų nutraukusios iškart po Komisijos sprendimo priėmimo¹⁹.

40. Atsižvelgiant į šią informaciją, norint atsakyti į iškeltą klausimą, reikia išskirti du laikotarpius: laikotarpį iki Komisijos sprendimo priėmimo (A skirsnis) ir laikotarpį po šio sprendimo priėmimo (B skirsnis).

41. Iš tikrųjų, vertinant pirmąjį laikotarpį, kyla klausimas, ar pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį ir 16 straipsnio 2 ir 3 dalis yra draudžiama taikyti penkerių metų senaties terminą, kaip antai nagrinėjamoje byloje ginčijamą terminą, nes jį taikant nuo pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų senaties terminas gali sueiti dar nepasibaigus dešimties metų laikotarpiui, per kurį Komisija pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį gali pareikalauti susigrąžinti neteisėtą pagalbą.

42. Kalbant apie antrąjį laikotarpį, atrodo, kad nuo suteiktos pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų senaties terminas suėjo dėl to, kad IFAP gerokai pavėluotai įvykdė Komisijos sprendimą.

43. Iš tikrųjų, nors Portugalijos institucijos privalėjo Komisijos sprendimą vykdyti nedelsdamos²⁰, nuo Komisijos sprendimo priėmimo iki senatis termino nutraukimo praėjo keturiolika metų, todėl, jeigu būtų taikomas Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktas, didžiosios dalies palūkanų, kurių mokėjimo terminas yra pasibaigęs, susigrąžinimo senaties terminas pasibaigs po Komisijos sprendimo priėmimo.

44. Tokiomis aplinkybėmis kyla klausimas, ar pagalbos gavėjas gali remtis nacionaline senaties taisykle vykdydamas galutinį Komisijos sprendimą dėl neteisėtos pagalbos susigrąžinimo tuo atveju, kai šios taisyklės taikymas yra kliūtis susigrąžinti visą nuo pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų sumą.

45. Nors Teisingumo Teismas jau yra priėmęs sprendimus panašiais klausimais, šioje byloje turi galimybę patikslinti, koku mastu tokia nacionalinė senaties taisyklė taikytina susigrąžinant neteisėtą pagalbą esant tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje.

46. Atsižvelgiant į tai, reikia priminti, kad senaties taisyklės turi labai didelę reikšmę turtinių teisių srityje. Iš tikrųjų dėl senaties kreditoriui tampa neįmanoma pasiekti, kad jo reikalavimas būtų įvykdytas. Kaip konstatavo Teisingumo Teismas, senaties taisyklėmis nustatant laiko ribą, siekiama užtikrinti skolininko teisinį saugumą²¹.

18 Žr. šios išvados 25 ir 26 punktus. Kadangi penkerių metų senaties terminas buvo nutrauktas 2013 m. liepos 26 d., vis dėlto man kyla klausimas, ar tikroji palūkanų senaties termino pabaigos data neturėtų būti 2008 m. liepos 26 d., o ne 2008 m. birželio 26 d., kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

19 Primenu, kad pirmoji suma buvo išmokėta 1994 m. liepos 12 d. Žr. šios išvados 13 punktą.

20 Primenu, kad Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad nacionalinės institucijos neteisėtą pagalbą susigrąžintų iškart po Komisijos sprendimo; tos pačios nuostatos laikomasi ir 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendime. Taigi Komisijos sprendimo 4 straipsnyje reikalaujama, kad Portugalijos institucijos per du mėnesius nuo pranešimo apie sprendimą dienos informuotų Komisiją apie priemones, kurių ėmėsi sprendimui įvykdyti.

21 Žr. 2019 m. sausio 23 d. Sprendimą *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-387/17, EU:C:2019:51, 71 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

47. Kaip parodysiu toliau, aš, panašiai kaip Komisija ir IFAP, manau, kad kiekvienam iš dviejų laikotarpių reikia netaikyti nacionalinėje teisėje nustatytos penkerių metų senaties taisyklės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje²².

A. Dėl laikotarpio iki Komisijos sprendimo priėmimo

48. Iškart priminsiu, kad pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį Komisijos įgaliojimams pareikalausti susigrąžinti pagalbą yra taikomas dešimties metų senaties terminas. Pagal šio reglamento 17 straipsnio 2 dalį šis senaties terminas skaičiuojamas nuo dienos, kai neteisėta pagalba buvo suteikta gavėjui kaip individuali pagalba arba pagal pagalbos schemą. Bet kokia pagalba, kuriai taikomas senaties terminas yra pasibaigęs, pagal minėto reglamento 17 straipsnio 3 dalį yra laikoma esama pagalba²³.

49. Nagrinėjamu atveju aišku, kad 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimas buvo priimtas iki šio termino pabaigos²⁴.

50. Be to, pažymiu, kad Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalyje yra nustatyti reikalavimai, grindžiami ankstesnėje jurisprudencijoje įtvirtintu veiksmingumo principu²⁵.

51. Pagal šią jurisprudenciją, nors, nesant Sąjungos teisės nuostatų dėl neteisėtai suteiktos pagalbos susigrąžinimo procedūros, iš principo tas susigrąžinimas turi vykti pagal atitinkamas nacionalinės teisės nuostatas, šios nuostatos turi būti taikomos taip, kad pagal Sąjungos teisę privalomas susigrąžinimas netaptų praktiškai neįmanomas, ir atsižvelgiant į visus Sąjungos interesus²⁶.

52. Taigi nacionalinė taisyklė, kliudanti nacionaliniam teismui ar nacionalinei valdžios institucijai nustatyti visas pasekmes, kylančias dėl SESV 108 straipsnio 3 dalies trečio sakinio pažeidimo, turi būti laikoma nesuderinama su veiksmingumo principu²⁷.

53. Aš, kaip ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manau, kad iš siejamų Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalies ir 16 straipsnio 2 ir 3 dalių matyti, kad pagal šias nuostatas draudžiama taikyti penkerių metų terminą, kaip antai pagrindinės bylos aplinkybėmis numatytą Civilinio kodekso 310 straipsnio d punkte.

54. Iš tikrųjų dėl tokios nuostatos kaip Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktas, siejamas su jo 306 straipsniu, gali būti pažeista Komisijos kompetencija, nes nuo pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų senaties terminas gali sueiti prieš pasibaigiant Komisijos pagal Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalį nustatytam dešimties metų terminui, per kurį turi būti priimtas sprendimas dėl neteisėtos pagalbos susigrąžinimo.

22 Dėl Portugalijos vyriausybės pozicijos priminsiu, kad ji laikosi nuomonės, jog Civilinio kodekso 309 straipsnyje nustatytas dvidešimties metų terminas taikytinas tiek pagrindinei pagalbos sumai, tiek nuo šios sumos skaičiuojamoms palūkanoms (žr. 17 išnašą).

23 Kaip matyti iš Reglamento 2015/1589 26 konstatuojamosios dalies, šis senaties terminas, kuriam pasibaigus nebegalima nurodyti susigrąžinti pagalbą, yra nustatytas teisiniam saugumui užtikrinti.

24 Iš tikrųjų pagalba buvo išmokėta 1994–1996 m. laikotarpiu. Žr. šios išvados 13 punktą. Pažymiu, kad, priimant 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimą, galiojanti nuostata buvo 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 659/1999, nustatančio išsamias [SESV 108] straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339), iš dalies pakeisto 2013 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 734/2013 (OL L 204, 2013, p. 15) (toliau – Reglamentas Nr. 659/1999), 15 straipsnio 1 dalis. Ši nuostata buvo panaikinta Reglamentu 2015/1589 ir atitinka šio reglamento 17 straipsnio 1 dalį.

25 Žr., be kita ko, 2010 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Scott ir Kimberly Klark* (C-210/09, EU:C:2010:294, 20 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

26 Žr., be kita ko, 2003 m. birželio 26 d. Sprendimą *Komisija / Ispanija* (C-404/00, EU:C:2003:373, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2010 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Scott ir Kimberly Klark* (C-210/09, EU:C:2010:294, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

27 Žr., be kita ko, 2019 m. kovo 5 d. Sprendimą *Eesti Pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 140 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

55. Manau, kad pagrindinėje byloje, jeigu būtų taikomas Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktas, daliai palūkanų būtų pritaikytas senaties terminas²⁸. Taigi, vadovaujantis šia nacionalinės teisės nuostata, būtų neįmanoma išieškoti visų nuo pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų.

56. Beje, mano siūlomą aiškinimą patvirtina neseniai priimtas Teisingumo Teismo didžiosios kolegijos Sprendime *Eesti Pagar*²⁹.

57. Ši byla buvo susijusi, be kita ko, su klausimu, koks senaties terminas turėjo būti taikomas neteisėtos pagalbos susigrąžinimui ir ar taikytinas senaties terminas buvo nustatytas nacionalinėje teisėje, ar Sąjungos teisėje, ir, galbūt, tokiu atveju tai turėjo būti Reglamento Nr. 659/1999 15 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas³⁰.

58. Teisingumo Teismas nusprendė, kad vien dėl aplinkybės, jog nacionalinės senaties taisyklės iš principo yra taikomos neteisėtai suteiktos pagalbos susigrąžinimui nacionalinės valdžios institucijų iniciatyva, nepanaikinama galimybė šią pagalbą susigrąžinti vėliau, vykdant sprendimą, kurį šiuo klausimu priėmė Komisija, kuri, turėdama informacijos apie įtariamą tos pagalbos neteisėtumą, neatsižvelgiant į šios informacijos šaltinį, suėjus nacionaliniams senaties terminams turi teisę per Reglamento Nr. 659/1999 15 straipsnyje nustatytą dešimties metų terminą nuspręsti pradėti nagrinėti tą pagalbą³¹.

59. Kitaip sakant, Komisija visada per Reglamento Nr. 2015/1589 17 straipsnio 1 dalyje nustatytą dešimties metų terminą gali pareikalausiti susigrąžinti neteisėtą pagalbą, nepaisydama to, kad nacionalinio teismo nagrinėjamoje byloje taikomas senaties terminas gali būti pasibaigęs.

60. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, matyti, kad pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 2 ir 3 dalis ir 17 straipsnio 1 dalį draudžiama taikyti tokią nacionalinę nuostatą kaip Civilinio kodekso 310 straipsnio d punktas. Tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo tokios nuostatos netaikyti³².

B. Dėl laikotarpio po Komisijos sprendimo priėmimo

61. Kalbant apie laikotarpį po Komisijos sprendimo priėmimo, pažymėtina, jog iš Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalies, žinoma, matyti, kad turi būti netaikoma nacionalinės teisės aktuose nustatyta penkerių metų senaties taisyklė, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, nes ji kliudo susigrąžinti visą pagalbos sumą pagal 1999 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimą.

62. Tačiau kyla klausimas, ar pagal Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 3 dalyje nustatytą veiksmingumo principą tuo atveju, jeigu kompetentinga institucija praleido nacionalinės teisės aktuose nustatytą senaties terminą, vis dar reikalaujama susigrąžinti visą pagalbos sumą, kaip nurodyta galutiniam Komisijos sprendime³³.

28 Žr. šios išvados 39 punktą ir 19 išnašą.

29 2019 m. kovo 5 d. sprendimas (C-349/17, EU:C:2019:172). Pažymiu, kad šis sprendimas buvo paskelbtas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui šioje byloje priėmus sprendimą sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

30 Žr. 2019 m. kovo 5 d. Sprendimą *Eesti Pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 107 punktą). Dėl Reglamento Nr. 659/1999 15 straipsnio 1 dalies žr. šios išvados 24 išnašą.

31 2019 m. kovo 5 d. Sprendimas *Eesti Pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 114 punktą).

32 Šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2007 m. liepos 18 d. Sprendimą *Lucchini* (C-119/05, EU:C:2007:434, 61 punktą).

33 Šiuo klausimu pažymiu, kad per posėdį Komisija pabrėžė, jog klausimas, ar nacionalinės teisės nuostata dėl senaties gali tapti kliūtimi įgyvendinti Komisijos sprendimą, kuriame reikalaujama susigrąžinti neteisėtą pagalbą, praktikoje iškyla gana dažnai, nes valstybės narės dažnai vėluoja įgyvendinti Komisijos sprendimus šioje srityje.

63. Kitaip sakant, kadangi jau praėjo keturiolika metų nuo Komisijos sprendimo priėmimo, reikia iškelti klausimą, ar tokioje situacijoje tokios nacionalinės taisyklės taikymą galima pagrįsti teisinio saugumo reikalavimu.

64. Šiuo aspektu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas pripažino, jog veiksmingumo principas nėra absoliutus, nes gali susidaryti išskirtinių aplinkybių, kuriomis būtų netinkama nurodyti sugrąžinti neteisėtą pagalbą³⁴.

65. Kalbant konkrečiau, pirma, kiek tai susiję su Komisijos įgaliojimais, šis principas yra išreikštas Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 1 dalies paskutiniame sakinyje, kuriame nurodyta, kad Komisija nereikalauja sugrąžinti pagalbos, jeigu tai prieštarauja bendrajam Sąjungos teisės principui.

66. Dėl valstybių narių nacionalinės teisės Teisingumo Teismas pripažino, kad, kadangi teisėtų lūkesčių principas yra Sąjungos teisinės tvarkos dalis, ši teisinė tvarka neturėtų būti priešinga nacionalinės teisės aktams, kuriais teisėtų lūkesčių paaiskymas ir teisinis saugumas tokioje srityje kaip neteisėtos pagalbos sugrąžinimas³⁵ užtikrinamas net tokiu atveju, kai Komisija priėmė galutinį neigiamą sprendimą³⁶.

67. Nagrinėjamu atveju pirmiausia konstatuoju, kad Teisingumo Teismas nusprendė, jog, atsižvelgiant į tai, kad pagal SESV 108 straipsnį Komisijos vykdoma valstybės pagalbos kontrolė yra privaloma, pagalbą gavusios įmonės iš principo gali turėti teisėtų lūkesčių, kad pagalba bus reguliari, tik tuo atveju, jeigu ji buvo suteikta laikantis minėtame straipsnyje nustatytos procedūros. Iš tikrųjų paprastai rūpestingas ūkio subjektas turi gebėti įsitikinti, kad šios procedūros laikytasi³⁷. Taip būna tiek tuo atveju, kai pagalba yra individuali, tiek tada, kai ji teikiama pagal pagalbos schemą³⁸.

68. Iš to matyti, kad nagrinėjamu atveju pareiškėja negali teigti, jog turėjo teisėtų lūkesčių, kad pagalba bus teikiama reguliariai.

69. Be to, dėl teisinio saugumo principo pažymiu, kad Teisingumo Teismas jau yra priėmęs sprendimą klausimu, panašiu į nagrinėjamąjį šioje byloje.

70. Taigi vienas iš klausimų, iškeltų 1997 m. kovo 20 d. Sprendime *Alcan Deutschland*³⁹, buvo klausimas, ar kompetentinga institucija privalėjo, vadovaudamasi Sąjungos teise, atšaukti sprendimą suteikti neteisėtai skirtą pagalbą, remdamasi galutiniu Komisijos sprendimu, kuriame nurodyta, kad pagalba yra nesuderinama su Sąjungos teise, ir pareikalauta ją sugrąžinti, net jeigu kompetentinga institucija buvo praleidusi terminą, nacionalinės teisės aktuose nustatytą teisinio saugumo tikslais. Pagal nagrinėtą nacionalinės teisės normą administraciniai aktai galėjo būti atšaukti tik per vienus metus nuo momento, kai institucija sužinojo apie aplinkybes, kuriomis grindžiamas tas atšaukimas.

71. Visų pirma Teisingumo Teismas priminė veiksmingumo principą ir principą, pagal kurį pagalbos gavėjas iš principo negali turėti teisėtų lūkesčių, kad pagalba bus reguliari, išskyrus atvejus, kai pagalba buvo suteikta laikantis SESV 108 straipsnyje nustatytos procedūros. Pasak Teisingumo Teismo, į iškeltą klausimą reikėjo atsakyti vadovaujantis šiais principais⁴⁰.

34 Žr. 2008 m. vasario 12 d. Sprendimą *CELF ir ministre de la Culture et de la Communication* (C-199/06, EU:C:2008:79, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

35 Žr., be kita ko, 1990 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija* (C-5/89, EU:C:1990:320, 13 ir 14 punktai).

36 Žr. 2008 m. vasario 12 d. Sprendimą *CELF ir ministre de la Culture et de la Communication* (C-199/06, EU:C:2008:79, 43 punktą).

37 Žr., be kita ko, 1990 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija* (C-5/89, EU:C:1990:320, 13 ir 14 punktai) ir 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 25 punktą).

38 Šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2011 m. liepos 28 d. Sprendimą *Diputación Foral de Vizcaya ir kt. / Komisija* (C-471/09 P à C-473/09 P, nepaskelbtas, EU:C:2011:521, 63–66 punktai).

39 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163).

40 1997 m. kovo 20 d. Sprendimas *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 24–26 punktai).

72. Toliau Teisingumo Teismas to sprendimo 34–37 punktuose nurodė:

„34. <...> kalbant apie valstybės pagalbą, kuri yra paskelbta nesuderinama su vidaus rinka, nacionalinių institucijų vaidmuo yra <...> tik visų Komisijos sprendimų vykdymas. Taigi šios institucijos neturi jokios diskrecijos atšaukti sprendimą skirti pagalbą. Taigi kai Komisija teismine tvarka neapskųstame sprendime nurodo susigrąžinti neteisėtai išmokėtas sumas, nacionalinė institucija neturi teisės konstatuoti kitaip.

35. Tačiau kai nacionalinė institucija praleidžia nacionalinės teisės aktuose nustatytą naikinamąjį terminą, šios padėties negalima prilyginti padėčiai, kai ūkio subjektas nežino, ar kompetentinga institucija priims sprendimą, ir kai pagal teisinio saugumo principą reikalaujama po tam tikro laiko panaikinti šį netikrumą.

36. Atsižvelgiant į tai, kad nacionalinė institucija diskrecijos neturi, neteisėtos pagalbos gavėjas nepatiria netikrumo nuo tada, kai Komisija priima sprendimą, kuriuo ši pagalba paskelbiama nesuderinama ir pareikalaujama ją susigrąžinti.

37. Taigi teisinio saugumo principas negali būti laikomas kliūtimi susigrąžinti pagalbą dėl to, kad nacionalinės institucijos pavėluotai įvykdė sprendimą, reikalaujantį ją sugrąžinti. Jeigu to nebūtų padaryta, neteisėtai sumokėtų sumų susigrąžinimas taptų praktiškai neįmanomas, o [Sąjungos teisės] nuostatos dėl valstybės pagalbos prarastų veiksmingumą.“⁴¹

73. Remdamasis tuo Teisingumo Teismas daro išvadą, kad kompetentinga institucija privalo, vadovaudamasi Sąjungos teise, atšaukti sprendimą suteikti neteisėtą pagalbą, remdamasi galutiniu Komisijos sprendimu, kuriame ši pagalba buvo paskelbta nesuderinama su vidaus rinka ir pareikalauta ją susigrąžinti, net jeigu ji praleido nacionalinės teisės aktuose teisinio saugumo tikslais nustatytą terminą⁴².

74. Manau, kad iš minėto Teisingumo Teismo sprendimo galima daryti išvadą, jog paprastai nacionalinės teisės aktuose nustatytos senaties taisyklės negali būti taikomos pagalbos susigrąžinimo srityje, jeigu jos tampa kliūtimi susigrąžinti pagalbą pagal galutinį Komisijos sprendimą, ir kad vienintelė tokiam susigrąžinimui prieštaraujanti priežastis yra aplinkybė, kad nacionalinės institucijos gerokai pavėluotai vykdyti šį sprendimą, todėl pagal nacionalinę teisę pagalbai suėjo senaties terminas.

75. Žinoma, Sprendimas *Alcan Deutschland*⁴³ yra susijęs ne su senaties taisykle tiesiogine šio žodžio prasme, o su teisės praradimo taisykle⁴⁴. Tačiau pažymėsiu, kad teisės praradimo taisyklės, kaip ir senaties taisyklės, yra priimamos siekiant užtikrinti teisinį saugumą, dėl šios priežasties Sprendimo *Alcan Deutschland*⁴⁵ pagrindai gali būti pritaikyti senaties taisyklėms, kaip Teisingumo Teismas taip pat nurodė Sprendime *Komisija / Italija*⁴⁶.

41 1997 m. kovo 20 d. Sprendimas *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163).

42 1997 m. kovo 20 d. Sprendimas *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 38 punktas).

43 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163).

44 Primenu, kad pagal nacionalinėje teisėje nustatytą teisės praradimo taisyklę byloje *Alcan Deutschland* (1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163)) buvo nustatytas *institucijoms skirtas* administracinių aktų atšaukimo terminas. Taigi toje byloje nagrinėtas klausimas, ar institucijos privalo, vadovaudamosi Sąjungos teise, netaikyti tokios nacionalinės teisės praradimo taisyklės, kad paprašytų sugrąžinti neteisėtą pagalbą remdamasi galutiniu Komisijos sprendimu. Kalbant apie šioje byloje nagrinėjamą situaciją, pažymėtina, kad kyla klausimas, ar neteisėtos pagalbos gavėjas gali remtis nacionaline senaties taisykle, kad užginčytų nacionalinių institucijų prašymą sugrąžinti pagalbą, nors daliai sugrąžintinos sumos pagal nacionalinę teisę yra suėjęs senaties terminas.

45 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163).

46 2011 m. lapkričio 17 d. sprendimas (C-496/09, EU:C:2011:740, 78 punktas).

76. Pastarajame sprendime Teisingumo Teismas iš tikrųjų pagal analogiją taikė Sprendime *Alcan Deutschland*⁴⁷ suformuluotus principus nagrinėdamas senaties taisykles. Kalbant konkrečiau, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tais atvejais, kai nurodymai susigrąžinti neteisėtą pagalbą užginčijami nacionaliniuose teismuose, valstybė narė privalo, vykdydama nurodymą iš tikrųjų susigrąžinti su vidaus rinka nesuderinamą pagalbą, „užginčyti bet koki nacionaliniu lygiu priimtą sprendimą, dėl kurio Komisijos sprendimas netenka veiksmingumo, ypač dėl priešasčių, <...>, susijusių su senaties termino taisyklių taikymu (pagal analogiją žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimo *Alcan Deutschland*, C-24/95, <...>, 34 ir 38 punktus)“⁴⁸.

77. Be to, pabrėžiu, kad nors Sprendimas *Alcan Deutschland*⁴⁹ buvo susijęs su individualia pagalba, Teisingumo Teismo motyvai tame sprendime, mano požiūriu, gali būti taikomi ir pagal schemą suteiktai pagalbai.

78. Iš tikrųjų primenu, kad principas, pagal kurį šia pagalba besinaudojančios įmonės iš principo neturėtų turėti teisėto lūkesčio, kad pagalba bus teikiama reguliariai, išskyrus atvejus, kai ji buvo suteikta paisant SESV 108 straipsnyje nustatytos tvarkos, taikytinas tiek individualiai pagalbai, tiek pagalbai, suteiktai pagal pagalbos schemą⁵⁰. Taigi nereikia atskirti šių dviejų rūšių atvejų.

79. Galiausiai pabrėžiu, kad byloje *Alcan Deutschland*⁵¹ nagrinėta taisyklė nustatyto vieno metų naikinamojo termino trukmė, mano požiūriu, neturi jokio poveikio Teisingumo Teismo argumentams, išdėstytiems jo sprendime.

80. Iš tikrųjų, kaip iš esmės per posėdį pažymėjo Komisija, senaties termino trukmė neturi poveikio pirmiau išdėstytiems argumentams, kuriais grindžiamas atsisakymas suteikti neteisėtos pagalbos gavėjui galimybę remtis nacionalinės teisės aktuose nustatyta senaties termino taisykle.

81. Apibendrinant tai, kas išdėstyta: kai Komisija nurodo susigrąžinti neteisėtą pagalbą, dėl kurios teismui nebuvo pateiktas joks skundas, nacionalinės institucijos atlieka tik Komisijos sprendimo vykdytojo vaidmenį. Taigi šios institucijos neturi jokios diskrecijos vertinti pagalbos susigrąžinimo⁵². Atsižvelgiant į tai, kad nacionalinė institucija diskrecijos neturi, neteisėtos pagalbos gavėjas nepatiria netikrumo nuo tada, kai Komisija priima sprendimą, kuriame ši pagalba paskelbiama nesuderinama su vidaus rinka ir pareikalaujama ją susigrąžinti⁵³. Ši nuostata taikytina tiek individualiai pagalbai, tiek pagalbai, suteiktai pagal pagalbos schemą⁵⁴. Taigi, neatsižvelgiant į nustatyto senaties termino trukmę, teisinio saugumo principas negali tapti kliūtimi sugrąžinti pagalbą dėl to, kad nacionalinės institucijos pavėluotai įvykdė sprendimą, kuriame buvo pareikalauta ją sugrąžinti. Kitaip neteisėtai sumokėtų sumų susigrąžinimas taptų praktiškai neįmanomas, o Sąjungos teisės nuostatos dėl valstybės pagalbos prarastų veiksmingumą⁵⁵.

47 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163).

48 2011 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Komisija / Italija* (C-496/09, EU:C:2011:740, 78 punktą).

49 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163).

50 Žr. šios išvados 67 punktą ir 38 išnašą.

51 1997 m. kovo 20 d. sprendimas (C-24/95, EU:C:1997:163, 33 punktą).

52 Šiuo klausimu žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 34 punktą).

53 Šiuo klausimu žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 36 punktą).

54 Šiuo klausimu žr. šios išvados 67 punktą ir 38 išnašą.

55 Šiuo klausimu žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 37 punktą).

82. Toks siauras požiūris yra grindžiamas aplinkybe, kad reikia panaikinti konkurencijos iškraipymą, kuriuo pažeidžiama SESV. Iš tikrųjų pagalbos su visomis nuo jos sumos apskaičiuotomis palūkanomis susigrąžinimas yra logiška jos neteisėtumo pasekmė. Susigrąžinimo tikslas – atkurti ankstesnę padėtį. Sugrąžinęs pagalbą, gavėjas praranda rinkoje turėtą pranašumą prieš konkurentus, ir padėtis iki pagalbos išmokėjimo laikoma atkurta⁵⁶. Taigi palūkanų susigrąžinimas yra būtinas visos pagalbos sumos susigrąžinimo priedas⁵⁷.

83. Be to, kaip generalinis advokatas F. G. Jacobs pažymėjo byloje *Alcan Deutschland*⁵⁸, reikia turėti omenyje, kad senaties taisyklę taikant valstybės pagalbos srityje kyla tam tikrų sunkumų dėl šios taisyklės pobūdžio.

84. Iš tikrųjų pagal tokią taisyklę institucijų interesai turėtų būti priešingi privataus asmens interesams. Institucija, nustačiusi, kad sprendimas, kuriuo buvo suteiktas finansinis pranašumas, yra neteisėtas, paprastai būna suinteresuota kuo skubiau susigrąžinti išmokėtas sumas. Privatus asmuo yra suinteresuotas išsaugoti įgytą pranašumą. Tačiau institucijos ir privataus asmens interesai gali sutapti tuo atveju, kai valstybės institucija sąmoningai pažeidžia Sąjungos teisę, suteikdama tam tikrą pagalbą, ir, jeigu nepakeičia politikos, yra suinteresuota, kad pagalbos gavėjas išsaugotų pažeidžiant Sąjungos teisę įgytą pranašumą, nes pati yra pažeidusi šią teisę⁵⁹.

85. Kalbant apie pagrindinėje byloje susiklosčiusią padėtį, iš to, kas išdėstyta, matyti, kad nėra jokios aplinkybės, kuria būtų galima pagrįsti nuo pagalbos sumos skaičiuojamų palūkanų neišieškojimą, neatsižvelgiant į tai, kad pagal nacionalines taisykles suėjo jų mokėjimo senaties terminas. Iš tikrųjų nuo 1999 m. lapkričio 25 d., kai Komisija priėmė sprendimą, kuriame reikalauta susigrąžinti pagalbą, *Nelson Antunes da Cunha* nebepatyrė netikrumo dėl aplinkybės, kad turėjo būti sugrąžinta visa pagalbos suma⁶⁰.

86. Beje, kaip nurodė Komisija, konstatuoju, kad 2001 m. kovo mėn. IFAP nusiuntė *Nelson Antunes da Cunha* raštą, kuriame paragino sugrąžinti pagalbą⁶¹. Taigi atrodo, kad, be kita ko, pagalbos susigrąžinimas buvo užvilktas dėl jos gavėjo atsisakymo įvykdyti šį prašymą. Todėl pagrindinėje byloje susiklosčiusios padėties negalima prilyginti padėčiai, kai ūkio subjektas nežino, ar kompetentinga institucija priims sprendimą, ir kai pagal teisinio saugumo principą per tam tikrą laiką teisinio netikrumo turi nelikti⁶².

87. Remiantis tuo darytina išvada, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat privalo netaikyti tokios nacionalinės taisyklės, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, kiek tai susiję su laikotarpiu po Komisijos sprendimo priėmimo, nes ta taisyklė kliudo išieškoti visas nuo pagalbos sumos skaičiuojamas palūkanas.

56 Žr., be kita ko, 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimą *Vokietija / Komisija* (C-277/00, EU:C:2004:238, 74 ir 75 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija). Šiuo klausimu taip pat žr. Reglamento 2015/1589 25 konstatuojamąją dalį.

57 Žr., be kita ko, 2008 m. vasario 12 d. Sprendimą *CELF ir ministre de la Culture et de la Communication* (C-199/06, EU:C:2008:79, 54 punktas) ir 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimą *A2A* (C-89/14, EU:C:2015:537, 42 punktas).

58 Generalinio advokato F. G. Jacobs išvada byloje *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1996:433).

59 Generalinio advokato F. G. Jacobs išvada byloje *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1996:433 26 punktas).

60 Šiuo klausimu žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 37 punktas).

61 Žr. šios išvados 17 punktą.

62 Šiuo klausimu žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, 35 punktas).

V. Išvada

88. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į ketvirtąją *Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra* (Koimbros administracinių ir mokestinių bylų teismas, Portugalija) prejudicinį klausimą atsakyti taip:

1. 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamento (ES) 2015/1589, nustatančio išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles, 17 straipsnio 1 dalis ir 16 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama taikyti nacionalinėje teisėje nustatytą penkerių metų senaties terminą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, dėl kurio visos valstybės pagalbos, įskaitant palūkanas, susigrąžinimo senaties terminas sueina nepasibaigus Reglamento 2015/1589 17 straipsnio 1 dalyje nustatytam dešimties metų laikotarpiui.
2. Reglamento 2015/1589 16 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama taikyti nacionalinėje teisėje nustatytą penkerių metų senaties taisyklę, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, taikytiną išieškant nuo valstybės pagalbos, kuri galutiniam Komisijos sprendime yra pripažinta neteisėta ir nesuderinama su vidaus rinka, sumos skaičiuojamas palūkanas, nes ta taisyklė kliudo susigrąžinti visą valstybės pagalbą.